

Geçmişten Günümüze Bilgi Yaklaşımları Bilgi Toplumu ve İnternet

Deniz Çalık, Özge Pelin Çınar

Başkent Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
dencallk@hotmail.com, pelin.cinar@hotmail.com

Özet: Geçmişten günümüze bilgi yaklaşımlarının incelendiği makale; insanlığın var oluşundan bu yana değişen bilgi yaklaşımları ışığında geline günümüz bilgi toplumu, yapısı ve geleceği üzerine öngörülerden oluşmaktadır. Makale kapsamında, öncelikle Antik Çağ'dan 20. yy' a kadar çeşitli filozofların bilgi görüşlerine değinilmiş, bu görüşlerin günümüz bilgi toplumunun oluşumuna katkıları ele alınmıştır. Makalede daha sonra toplumların bugüne gelinceye dek geçirdikleri değişim evreleri incelenmiş; avcı-toplayıcı toplumların tarım toplumuna, tarım toplumlarının sanayi(endüstri) toplumuna, endüstri toplumlarının da günümüz bilgi toplumuna ulaşım aşamaları ve bu aşamalarda toplum yapısının uğradığı değişimler ve değişen bilgi anlayışı ele alınmıştır. Sürekli değişerek gelişim gösteren bilişim teknolojileri ve internet, insanlığa ve toplumlara olumlu ve olumsuz etkileriyle ele alınmış; bu teknolojilerle şekillenmesi düşünülen bilgi toplumunun geleceği üzerine çeşitli öngörülerle makale tamamlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bilgi toplumu, bilgi yaklaşımları, bilişim teknolojileri, internet

Abstract: This article in which information approaches from past to present are analysed deals with foresights consisting of present information society, its structure and its future since the very beginning of humanity. Various philosophical approaches from Archaic Age to the 20th century and their contributions to the formation of contemporary information society are mentioned in this article. The changes of societies throughout the history from hunter-collector society to agricultural society, agricultural society to industrial society, from industrial society to information society and the changes the societies had during these periods and changing information concepts are also mentioned in this article. The positive and negative effects of information technologies and internet on humanity is discussed. The article also aims to presee the future of information society by discussing these technologies.

Key Words: Information society, information approaches, information technology, internet

Giriş

Teknoloji, sanılanın aksine 21. yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan yeni bir olgu olmaktan ziyade, insanlığın var oluşundan bu yana artan bir ivmeyle varlığını gösteren bir olgu olmuştur. Ateşin bulunması, tekerleğin icadı, medeniyetlerin ilerlemesi vb. gelişimler aslında günümüz teknoloji çağının oluşumuna zemin hazırlayan gelişmelerdir. Bu nedenle, günümüz bilişim teknolojileri, bir bakıma temeli oldukça eskilere dayanan felsefi düşünce biçimleri ile temellendirilebilir. Bilim ve bilgi kavramları ise her

zaman felsefenin ana konularından biri olmuştur. Bilime felsefenin penceresinden baktığımızda, bilgi etkinliğinin bir türü olduğunu, temelinin bilen varlık özne ile bilinebilen nesne arasındaki bağa dayandığını görebiliriz. Yani bir bakıma bilim, olgusal bir bilgi etkinliğidir. Bilimsel bilgi de bir yanıyla gözlem, deney gibi olgulara yönelik bir nitelik taşıırken; bir yanıyla da kavram, hipotez, akıl yürütme gibi anlaksal bir nitelik taşımaktadır.

İnsanlık tarihi incelendiğinde sürekli var olan bir değişimin ve gelişimin mevcut olduğu gö-

rülecektir. İlk uygarlıklardaki avcı-toplayıcı toplum tipinin bugünkü bilgi toplumuna ve sürekli gelişerek yenilenen bir teknoloji çağına ulaşması da sürekli var olan bu değişimin bir sonucudur. Felsefe de insanlık tarihi kadar eski bir konudur ve insanlık tarihindeki tüm bu gelişme ve değişimler felsefenin uğraş alanlarını da etkileyen bir unsur olmuştur. Bu gelişmelerin de etkisiyle felsefede her yüzyılda farklı düşünceler ele alınmıştır. Antik çağ öncesinde varlık, antik çağda ise bilgi kavramı felsefenin ana konusu olmuştur. Ortaçağda din, 15 - 16. yüzyıllar ise Rönesans Dönemi'nde bilimsel gelişmeler felsefenin uğraş alanı olmuştur. 17. yüzyılda sistematik bilgiye geçiş dönemi başlamıştır. 18 yüzyıl Aydınlanma Çağı'nda ise akıl ön plana çıkmış, 19. yüzyılda ise bilimin ve teknolojinin ilerlemesiyle insan, felsefenin temel uğraş alanı haline gelmiştir. 20. yüzyıldan günümüze ilerleyen teknolojik gelişmeler ve bilişim teknolojileri de günümüz bilgi çağının ve değişen toplum yapısıyla ortaya çıkan bilgi toplumunun zeminini oluşturmuştur.

Geçmişten Günümüze Bilgi Yaklaşımları - Antik Çağ

Antik Çağ'da Sokrates'ten önceki filozoflar varlık problemiyle ilgilenmişler; varlığın ve evrenin özü konularına yoğunlaşmışlardır. Sokrates ise bilgiyi insanı erdemli davranmaya yöneltmesi bakımından ele almıştır. Antik Çağ'da bilgi problemi üzerinde sistematik çalışmalar yapan ve bilginin kaynağını araştıran filozoflar ise; Platon ve Aristoteles'tir. Bilgi, akıla mı yoksa duylara mı dayanmalıdır gibi sorular üzerinde durmuşlardır.

Platon'a göre, mutlak ve kesin bilgi mümkündür ve insanlar bilgiye doğuştan sahiptirler. Platon'un bilgi anlayışından doğan metafizik düşüncesi, iki dünyanın ayırt edilmesine dayanmaktadır. Bu dünyalardan biri akıl bilgisinin (formların bilgisi), ikincisi de doğru sanının (ideaların bilgisi) dünyasıdır. Buna göre; duylarla algılanan cisimlerin karşısında cisimsel olmayan idealar vardır. Bunlar, uzayın ya da

cisimler dünyasının hiçbir yerinde bulunmaz; kendi başlarındırlar; duylarla değil, düşünme ile kavranırlar; düşünülen, akılla kavranılan bir dünya meydana getirirler. Felsefi erdemini koşulu olan gerçek bilginin temeli, kökü ancak bu idealar dünyasında bulunabilir.

Mantık biliminin kurucusu olan Aristoteles'e göre, bilgi elde etme süreci deneyimle başlar. Tekrarlanan duysal deneyimleri bellek izler. Bellekten yola çıkarak, deneyim kazanmış olan kişi bir sezgi süreci ile maddelerin evrensel doğasına ilişkin bilgiler çıkarabilir.

Platon'a göre; bilgi doğuştan gelir, ancak deneyimden bağımsız soyut genellemelerle elde edilir. Aristoteles içinse bilgi, nesnelere var olma alanı yani gerçek dünyadır (1).

Ortaçağ

Ortaçağ felsefesi, bilgi kuramsal sorunları yok sayarak, her durumda bilgilerimizin baştan var olduğunu kabul etmiştir. Bu bilgilerin kaynağı gibi sorunlar ise yok sayılmıştır. Bu dönemde felsefenin uğraş alanı maddesel olmayan tümelerdir. Orta Çağ felsefesi din kavramı üzerine temellendiği için, bilim temelli pozitivistik düşünce bu dönemi karanlık çağ olarak adlandırarak, anlamakta güçlük çekmektedir. Orta Çağ ile İlk Çağ felsefe anlayışı arasında temel olarak ele alınan konu kapsamında kopukluklar yaşansa da, bir süreklilik de göstermektedir. Bu süreklilik ise şu şekilde görülebilmektedir; Platon'da intikal eden en yüksekte olanın ontolojik açıdan en gerçek olduğu düşüncesi, burada da kendini göstermektedir.

Orta Çağ filozofları içerisinde de bilgi görüşüyle St. Augustine öne çıkmakta, bilgi anlayışını Platon'a benzer bir biçimde temellendirmektedir. Platon'un bilgi anlayışında kendini gösteren idealar bilgisi ve formlar bilgisi kavramları St. Augustine'de ise pratik akıl ve teorik akıl olarak kendini göstermektedir. Pratik akıl bu dünyanın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir bilgiyken, teorik akıl kavramı ise hakiki bilgiyi-

le ilgilidir. Bu paralelde St. Augustine, bilgiyi de duyuusal bilgiden sezgisel bilgiye ulaştırır. Bilgi kavramının mümkün olduğunu; her şey tartışmalı olsa bile kişinin kendi varlığından şüphe edemeyeceğini belirtir. Bu şekilde de sarsılmaz bir bilgi için temel oluşturur (2).

Yeni Çağ - Rönesans

Rönesans felsefesine damgasını vuran akım, dönemin artan özgürlük ve eşitlik ihtiyacı sebebiyle hümanizm olmuştur. Bu dönemde, insan merkezli bir felsefe anlayışı öne çıkmaktadır. Bu dönem bilgi anlayışı ise, rasyonalist bilgi anlayışı ve klasik mantığa ters düşerek pozitif, empirist bir bilgi anlayışı oluşumuna zemin hazırlamış ve yeni bir mantık sistemi geliştirmiştir. Dönemin bireyi ön plana alan bilgi anlayışı; insan zihnini, dış dünyadaki izlenimleri alan pasif bir alıcı olmaktan ziyade, daha etkin bir akıl olarak ele almıştır. Orta Çağ'ın ortadan kaldırmaya çalıştığı bireysellik anlayışına karşın Rönesans'ta insan aklı ve birey felsefenin merkezi haline gelmiştir (3).

Rönesans dönemi felsefesinin asıl uğraş alanı bilimsel gelişmeler olmuştur. Bu dönemde bilgi görüşüyle öne çıkan kişi ise Bacon olmuştur. Rönesans'ın son dönemlerinin önemli filozoflarından biri olan Bacon, bilginin bir güç olduğunu temellendiren kişidir. Ona göre, insan zihni bu bilgiyi elde edebilecek güce sahiptir. Yani insan doğaya hükmedebilir. İnsan zihninde bazı putlar olduğunu ve bunlar kırılmadan gerçek bilgiye ulaşamayacağını söyler (4).

17. Yüzyıl

yüzyıl felsefesi ise, Rönesans'ın etkisiyle ortaya çıkan gelişmelere dayanmış olup düşünce çeşitliliğini derleyip toplayarak ortaya koydukları çalışmalar ile sistematik felsefeye yeni boyutlar kazandırmışlardır. Rasyonalizmin yükselişi söz konusudur. Doğanın dilinin matematiksel olarak açıklanabileceği düşüncesi hâkimdir.

Modern felsefenin kurucusu olan Descartes' da, metodik bir şüphe vardır. Bilgiye ulaşabil-

mek için bütün önermeleri mantıktan geçirmek ve şüpheyi ortadan kaldırmak gerektiğinin yanı sıra duyu bilgisinin de yanıltıcı olduğunu söylemektedir. Yani, şüphe ile başlayan Descartes, şüphe edilemeyecek son noktaya geldiğinde doğruya ulaşacaktır. Bu doğru ise "düşünce" dir. Bu durumda her türlü bilgini başlangıç noktası düşünce veya bilinçtekiler olmuş olur. Bugünkü "bilinç" kavramı, bir bakıma Descartes'ın "düşünce" anlayışıyla temellendirilmektedir (1).

18. Yüzyıl (Aydınlanma Çağı)

Doğuştan kimi bilgilere sahip olmamız demek, deneycilik kavramını olanaksız hale getirecektir. Aydınlanma çağını başlatan ve deneyciliğin kurucusu olan John Locke, ilk olarak bu görüşü inkâr etmektedir. Locke, insanlarda evrensel yani genel olarak benimsenmiş kimi düşüncelerin doğuştan olduğu görüşündedir. Her insanda olduğu öngörülen kimi düşüncelerin bulunması, bunların doğuştan var olduğuna bir kanıt oluşturmaz. Düşünceler yerine insan zihninde bazı tasarılar vardır. Kimi tasarılar üzerinde insanların ortak bir fikre sahip olmasına Locke karşı çıkar. Çünkü insanların, izlenimlerini bellekte depolarak çağrışımlarla hatırladığı görüşündedir (4). 18. yüzyıl felsefesi, aydınlanma felsefesi olarak da bilinir. İnsanın davranışlarını kendi aklıyla aydınlatmaya başladığı bu çağ insan ve aklın ön planda tutulduğu bir dönem olmuştur.

Bir diğer Aydınlanma Çağı filozofu David Hume da, bilginin kaynağı üzerine John Locke ile aynı görüştedir. Yalnızca tecrübe ettiğimiz şeyleri bileceğimizi düşünür ve deneyimden bağımsız edinilen bilginin olanaksızlığını savunur. Deneyimle elde ettiğimiz bilgilerin gelecekte ne olacağını bilemeyiz görüşündedir. Yani birbirinin ardılı olarak gerçekleşen iki olay arasındaki nedensellik ilkesini reddeder, arada bir zorunluluk bağı olduğunu savunur.

Aydınlanma Çağı'nın en önemli filozoflarından Immanuel Kant da, kendinden önceki bilgi kuramlarını eleştirel bir biçimde inceleyerek yeni bir bilgi kuramı oluşturmuştur. Kant,

Descartes'in akılcılık(rasyonalizm) anlayışı ile F. Bacon'ın deneyselci(empirist) anlayışını birleştirerek yeni bir bilgi kuramı oluşturmuştur. Sağlam bilginin , “veri” ve “düşünce”nin birleşmeleri halinde olanaklı olacağını öne sürmüştür. Yani Kant, bilgiyi tek bir kaynağa indirgemez. Ona göre bilgi, deneyle başlar fakat deney tek başına bilgi doğurmaz. Bilgi süreci, dış dünyadan edindiğimiz duyular ile anlığımızın(zihnimizin) bir karşılaşması sürecidir. Ona göre bilimsel bilgi de salt bir realite bilgisi olmaktan ziyade realitenin görünüşünün yani fenomen bilgisidir (5).

Yakın Çağ 19. Yüzyıl

19. yüzyıl felsefesi, Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi gibi çağı derinden etkileyen önemli kimi olayların etkisi altında kalarak biçimlenmiştir. 19. yüzyılda bu gelişmelere bağlı olarak oluşan yeni toplumsal yapı, pek çok farklı felsefi akımın da doğmasına sebep olmuştur. Ayrıca çağı etkileyen bu iki önemli olay, bu dönem felsefesinin insan ve toplum temelli olmasını da sağlamıştır. 19. yüzyıl felsefesi, değişen toplumsal yapının da etkisiyle, siyasi ideolojilerden de etkilenmiştir. 19. yüzyıldaki toplumsal değişimler, daha fazla eşitlik isteği ve bireyi daha ön planda tutan anlayış bu dönem felsefesinin de temellenmesine katkıda bulunmuştur. Bu dönemin bilim anlayışı ise daha çok olgulara yöneliktir.

Bu dönemin önemli filozoflarından Alman idealizminin öncülerinden Hegel; “Ussal olan gerçek, gerçek olan da ussaldır.”der. Hegel burada bilgi oluşumunda akıl ile realitenin diyalektiğine vurgu yapar. Bilgiye ulaşmada izlediği diyalektik yöntem; bilgi sürecinde onu öncelikle soyut ve tümel bir kavrama (tez), ardından bu kavramın çelişkisine (antitez) yönlendirir. Ardından birbiriyle çelişkili olan bu iki fikir, bu iki zıt kavramın birliğini içeren üçüncü bir kavramda uzlaşır ki bu da “sentez” dir. Ona göre tek bir bilgi tüm gerçekliği göstermez, bilgi bir kavramlar sistemidir. Bilgi Hegel'e göre mantıksal bir süreçtir ve bir düşünce zorunlu olarak

başka bir düşünceden çıkar yine başka bir düşünceye temel olur (6).

Olguculuğun ve sosyoloji biliminin kurucusu kabul edilen bir diğer önemli 19. yüzyıl filozofu Auguste Comte ise, siyasetten ekonomiye toplumdaki her şeyin işleyişinin bilimsel yöntemle çözümlenebileceğini öngörmüştür. Bilgi teorisi açısından ise A. Comte tam bir empiristtir. Yalnız empirizmi bilginin kaynağını araştırmak için değil de pozitivism açısından bilimsel olmayan düşünce yapılarını yıkacak ideolojik bir araç olarak görmüştür.

19. yüzyıl filozoflarından Spencer ise deneyci anlayışı evrimcilikle birleştirmiştir. Spencer'a göre insan, tüm yaşamı boyunca yaptığı deneylerle kazandığı deneyimleri, kalıtım yoluyla kazandıklarıyla birleştirerek gelecek nesillere aktarır. Spencer, empirizme yeni bir boyut getirerek, türlerin yapmış olduğu deneylerin bir toplamı olarak görür. Onun bu anlayışı Sosyal Darwinizm olarak da adlandırılmaktadır(1).

Felsefesinin temeline insanı alan ve üst-insan kavramını oluşturan Nietzsche ise, bilgi anlayışı olarak nihilizme yaklaşan bir tutum sergilemiştir. Onun bilgi anlayışına göre, nesnel ve gerçek bir doğru olamaz. Bilginin, yanılısamadan başka bir şey olamayacağını savunur. Bilginin göreliliği ve anlamsız olduğunu ve herkesçe kabul edilebilen genel-geçer bir bilginin varlığını olanaksızlığını savunur (7).

20. Yüzyıl

Felsefenin yüzyıllar içerisindeki değişimi incelendiğinde yaşanan toplumdaki ve içinde bulunulan çağın gerekliliklerinden bağımsız olmadığı görülecektir. Bu nedenle de 20. yüzyılda bu dönemin mevcut koşulları ve bakış açısı bu dönem felsefesini de etkilemiştir. Bu dönemde felsefe, modern toplumun ilgi ve problemlerine yanıt vermek durumunda kalmıştır. Bunun yanı sıra bu dönem felsefesi diğer dönemlere nazaran daha farklı alt dallara ayrılmaktadır; insan ve toplumu ilgilendiren her şey felsefe-

nin uğraşı alanına girmiştir. Bu dönem çağdaş felsefesi, modern toplumların bilime karşı tutumları, yaşanan dünya savaşlarının oluşturduğu yeni toplumsal yapı ve bu toplumsal yapının yarattığı yabancılaşma ele alınmıştır.

20. yüzyıl filozoflarından John Dewey, bilgi görüşünü deneyim ile temellendirir. Dewey'e göre deneyim, aynı zamanda edilgen-etken, bireysel- sosyal, öznel-nesnel, değişken-sürekli gibi niteliklerin bir karmasıdır. Dewey, insan zihnini doğanın bir parçası olarak kabul eder, bu nedenle de bilginin doğal bir etkinlik gibi insan zihninde oluştuğunu öne sürer (8).

Yapısalcı antropolojinin en önemli ismi olan Levi- Strauss, insanların bilincin değil; dilin, kültürün ve eğitim ürünü olan toplumsal yaratıklar olduğunu söylemektedir. Levi-Straus, özne - nesne ayrımı üzerinde hiç durmamıştır. Ona göre; yapısalcılık, insan etkinliklerinin temel öğelerini, insanların eylemelerini ve sözlerini sınıflayarak başlar ve daha sonra bu öğelerin nasıl birleştiğini inceler (8).

Varoluşçuluğun kurucusu olan Jean Paul Sarte'nin temel çıkış noktası insan varlığı ile öteki nesnelerin varlığı arasındaki farklılığın incelenmesinden oluşur. Ona göre, insan öncelikle nesneyi kafasında tasarlamaktadır. Nesnenin özü, meydana getiriliş süreci ve nesnenin yapılma amacının kavranması, onun varoluşundan önce gelir. Bu durum insan için böyle değildir. İnsan öncelikle var olur ve kendisini daha sonra tanımlar. İnsan bilinçli bir özne olduğundan var olduğunun bilincindedir. Bundan dolayı, insana önceden verilmiş bir öz yüklemek söz konusu olamaz (9).

Jean Baudrillard ise, simülasyon kuramını oluşturmuş ve kitle iletişim araçları ile tüketim toplumunun yol açtığı sorunlar üzerine çalışmalar yapmıştır. Baudrillard, hem modern toplumların yaşamında medyanın gün geçtikçe artan önemine değinmiş hem de tüketim etkinliğinin olası anlamlandırılmalarına yönelik bir çözümleme sunmaya çalışmıştır. İnsanların gerçekte tüketim nesnelerini tüketmekten

çok, özledikleri ama ulaşamadıkları yaşam biçimlerini tükettiklerini savunmaktadır. Yine Baudrillard'a göre; 2. Dünya Savaşı'ndan sonra sanayi ve tarım sektörleri, iletişim ve hizmet sektörlerinin ardına düşmüştür. Bu durum Batı'da bir çeşit durağanlığa yol açmış ve bu süreç de kavramların içlerinin boşaltılmasına sebep olmuştur. Artık her kavram televizyondan akmakta, insanlar da teknolojinin onlara sağladığı bu rahatlıkla derinlemesine bir şey düşünmemektedirler. Kişi, bu kötü gidişatın farkındadır, fakat rahatlığından da vazgeçmeyi düşünmemektedir. Baudrillard'a göre; insan, televizyonda çıkan bir savaş haberini herhangi bir reklama aynı duyarsızlıkla izlemektedir. Televizyonu kapattıktan sonra savaş devam etse bile o insan için bitmiştir. Bireyin yaşadığı bu evren simülasyon evrenidir ve Baudrillard, bu durumdan dolayı da her şeyin görüntülerden ibaret ve cansız olduğunu söylemektedir (10).

Geçmişten Günümüze Toplumların Gelişimi ve Bilgi Toplumuna Geçiş

Günümüz bilgi toplumunun oluşumuna dek, insanlık tarihi pek çok aşamalardan geçmiş, değişim ve gelişimler sonucu bugünkü halini almıştır. Günümüz bilgi toplumunun oluşumuna ve gelişimine ise iki önemli olayın temel oluşturduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, milattan önce ortaya çıkan ve avcı- toplayıcı toplumları çiftçi ve çoban toplumlarına dönüştürerek yerleşik hayata geçmelerini sağlayan Tarım Devrimi, ikincisi ise 18. yüzyılda başlayan ve nüfusun çoğunluğunun tarımla uğraştığı toplumları mal ve hizmet üreticisi konumuna sokan Sanayi Devrimi'dir.

Günümüzde dünyanın giderek küreselleştiği yeni düzende insanlık tarihini ve buna bağlı olarak mevcut toplum tipini değiştirecek üçüncü bir devrim ve toplum biçiminden bahsedilmektedir. Öngörülen bu yeni ve köklü değişimin insanların bilgi anlayışındaki değişim ve teknolojinin de etkisiyle "Enformasyon (Bilgi) Devrimi" olacağı ve bunun sonucunda enformasyon(bilgi) toplumunun oluşacağı öngörülmektedir (11).

Geçmişten günümüze bilgi yaklaşımları kapsamında Antik Çağ'dan 20. yüzyıla incelediğimiz filozofların farklılaşan bilgi yaklaşımları Bilgi Toplumu ile farklı bir boyut kazanmıştır. Öncesinde bilginin varlığı, kaynağı ve temelleri tartışma konusuyken gelişen teknolojilerle birlikte ortaya çıkan yeni toplum yapısı; bilginin varlığı ve temelleri problemleriyle ilgilenmemiş, bu bilgiye ulaşmanın olabilecek en hızlı ve pratik yönteminin bulunarak bireylerin hizmetine sunulmasıyla ilgilenmiştir.

Sanayi Devrimi, 18. yüzyılda buhar makinesinin bulunması ve bunun enerji kaynağı olarak kullanılmasıyla başlayan bu süreç, insanlık tarihinin en önemli değişim ve dönüşüm süreci olarak nitelendirilmektedir. Çünkü sanayi devrimi ile ortaya çıkan yeni teknolojiler, insanların yaşam biçiminin değişmesine, yeni sosyal yapıların doğmasına ve üretim alanlarının farklılaşmasına yol açmıştır. Meydana gelen yeni toplumsal yapı, sanayi toplumu olarak adlandırılmaktadır.

Sosyo - ekonomik gelişme sürecinde toplumlar ilkel toplumdan tarım toplumuna, tarım toplumundan sanayi toplumuna, günümüzde ise sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş şeklinde farklı gelişme aşamaları geçirmişlerdir. Bu gelişme aşamalarından insanlık tarihinde iz bırakan aşamalardan birincisi insanları ilkel yaşamdan toprağa ve yerleşik düzene bağlayan tarım toplumuna geçiş, ikincisi tarım toplumundan kitlesel üretimin, tüketimin ve eğitimin önemli olduğu sanayi toplumuna geçiş, üçüncüsü ise kitlesel refahın, bilginin ve nitelikli insan sermayesinin önem kazandığı bilgi toplumu aşamasıdır (12).

İnsanlık tarihinin geçirdiği en önemli gelişim ve değişim aşaması olan Sanayi Devrimi ve sonrasında oluşan yapısal değişim, ortaya çıkan yeni teknolojiler ve üretim alanı ile yeni bir yaşam biçimi ortaya çıkarmıştır. Avcı-toplayıcı kültürle yaşayan, çoğunlukla yerleşik bir düzeneği olmayan ilkel toplumlar, sanayi devrimi ile farklı bir anlayışla üretim aşamasının içinde yer almaya başlamışlardır. Sanayi devri-

mi ve bunun gereklerinden doğan yeni toplum anlayışı, sanayi toplumunu ortaya çıkarmıştır. Üretim hacminin tarım toplumlarına nazaran büyümesi ve fabrikalara bağlı kitlesel üretim, kentleşmeyi doğurmuş, kent yapısını değiştirmiştir. Bu dönemde ayrıca insanlar arasında artan bir işbölümü gözlemlenmiştir. Dönemin artan üretim hacmi, ülkeleri hammadde ve pazar arayışına sürüklemiş ve sömürge devletler ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi ayrıca, toplumda bölünmeye de sebep olmuştur. Değişim ve gelişimden fazlasıyla yararlanabilen bir kesimin yanı sıra yeterli yararlanamayan sosyal sınıflar da ortaya çıkmıştır. Bu da sanayileşmenin ilk yüzyılında ikiye bölünmüş bir sınıfsal yapı oluşmasına sebep olmuştur.

Sanayileşmenin ikinci döneminde ise sosyal bütünleşmeye önem verilmiştir. Rönesans'tan beri gelişim gösteren aklın ve düşüncenin özgürleşmesi, bu dönemde aydınlanma çağını yaşayarak, sanayi toplumunun felsefi temeli olan liberalizm görüşünü yaratmıştır. Bu dönemde bu düşünce biçimi yenilenecek, bireycilik ve sosyallik yeni bir senteze ulaşmıştır. Birey ve toplum birbirini bütünleyen unsurlar olarak düşünülmüş, yeni bir toplum yapısı oluşturulmuştur. Oluşan bu yeni toplum yapısı, içerdiği teknoloji ve sürekli ortaya çıkan yeniliklerle kendi içerisinde sürekli gelişip değişim gösteren bir mekanizmaya sahiptir. Bu dönemde üretim sürecine bağlı olarak ortaya çıkan iki sınıflı toplum yapısı, iki ayrı ideolojinin doğmasına ve bunun sonucunda ülkelerarası ve dünya boyutunda zıtlaşmacı yapıda bir dünya düzeni oluşmasına sebep olmuştur. Sanayileşme sürecine katılmayan az gelişmiş kimi ülkeler ise "üçüncü dünya bloku" nu oluşturmuşlardır.

Sanayi toplumunun son aşaması olan tüketim toplumu, 20. yüzyılın son çeyreğinde yerini bilgi toplumuna bırakmıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinin daha hızlı gerçekleşmesinin temel nedeni ise, yeni teknolojilerin gelişme hızı ve insanların buna uyum esnekliği ve sürekliliği olmuştur. İnsanlık, günümüzde sanayileşme sürecine göre

teknolojik yeniliklere karşı daha bilinçlidir ve geniş olanaklara sahiptirler. Bu da bizlere, bilginin en önemli unsur kabul edildiği günümüz bilgi toplumunun insanlığa getireceği değişim ve dönüşümün sanayi toplumundan çok daha derin ve köklü olacağını göstermektedir.

Bilgi, gelişen bilişim ve iletişim teknolojileri ile hem daha çok artmakta hem de bilgiye erişim gittikçe daha kolay hale gelmektedir. Bilgi odaklı yeni toplum yapısı, hızlı iletişim, sürekli değişim gösteren yeni teknolojiler bilginin tüm alanlarda temel güç ve kaynak kabul edilmesine ve hayatımızın olmazsa olmaz bir gereksinimi olmasına yol açmıştır (13).

İnsanlık tarihinin, ilk günlerinden bugüne dek bilgi üretilmiştir. İletişim ve bilişim teknolojilerinin sağladığı olanaklar, bilgi üretiminde sistematik bir yapının oluşmasına sebep olmuştur. Sürekli değişen teknolojiler de bu yapıyı desteklemektedir. Bilişim toplumunun tanıma baktığımızda, bilgi üreten insan olgusu ve gerekli bilgiyi gerektiği anda ulaştırabilen bir yapının mevcut olduğu gözlemlenmektedir. Bilişim çağının bilgi anlayışına baktığımızda; öncelikle bilgiye ulaşabilme ve kullanma imkânlarının arttığını, gelişen teknolojilerle birlikte yeni iletişim ortamları meydana gelmiştir. Bilişim kavramına baktığımızda; bilgi teknolojileri ile iletişim teknolojilerinin birleşiminden doğan bir sentez olduğu görülecektir. Bir bakıma bilişim; bilginin elektronik makineler aracılığıyla düzenli ve sistematik olarak işlenmesiyle ilgilenen bir bilim dalıdır (12).

Sanayi Devrimi'ne geçişi buhar makinesinin bulunması üstlenmiş ise; bilgi toplumuna geçişi de bilişim teknolojisinin temelindeki araç olan bilgisayarlar üstlenmiştir. Elektronik araçlar ve özellikle bilgisayarlar, bilişim sektörünün temel ürünü kabul edilmektedir. Bilgisayarlar sayesinde, herhangi bir bilginin sistematik olarak saklanması, düzenlenmesi ve gerektiğinde kullanılması ile bilgiye ulaşma imkânı doğmaktadır.

Bilgi teknolojileri, üretim ve ekonomik büyüme üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Bilgi

teknolojileri, emek ve sermaye yoğun üretim sektörlerinde ve hatta tarım sektöründe bile, tasarım ve üretim süreçlerinde etkililik, talep ve pazar bilgilerine hızlı erişim vb. faydalarla verimlilik artışı sağlamıştır. Bu da, belirli bir yer ve fizik altyapılarına bağlı olmaksızın e-iş gibi yeni ekonomik faaliyetlerde bölgesel ve küresel anlamda rekabet avantajı yaratarak daha şeffaf ve katılımcı yönetim tarzlarını olanaklı kılmaktadır. Aynı zamanda bu teknolojiler, birey, toplum ve örgüt bazında yaygın kaliteli eğitim ve hayat boyu öğrenim imkânlarını da olanaklı hale getirmiştir

Bilgi toplumunda, bilgi ve iletişim teknolojisinindeki gelişimin oluşturduğu yapı içinde ekonomik faaliyet küreselleşme eğilimine girmiştir. Sanayi toplumunda fabrika üretimi ulusal sınırlardaki pazara yönelikken bilgi toplumunda bu sınırlar ortadan kalkarak dünya standartları belirleyici konuma gelmiştir. Bilgi toplumunun ekonomik yapısında, sanayi toplumunda ön planda olan maddi mallar yerine bilgi kullanılarak bilginin üretimi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca gelişen bilişim teknolojisine bağlı olarak kullanıcıların üretebildiği bilgi miktarı artmakta ve bilgi birikiminin oluşturduğu sinerjik etki bilgi üretimi ve bilgidenden yararlanmayı da daha hızlı hale getirmektedir. Bu da sonuç olarak ekonomik yapının sanayi toplumunun mübadele ekonomisinden, bilgi toplumunun sinerjik ekonomisine dönüşmesine sebep olmaktadır. A. Smith'in, sanayi toplumunun arz - talep dengesine dayalı görünmez el'in fiyatlar üzerindeki belirleyici olduğu fikri, bilgi toplumunda yerini gerçekleştirecek amaçlar ilkesine bırakmaktadır. Bilgi toplumunun oluşturduğu yeni ekonomik yapı, sosyo - ekonomik sistemde değişime de sebep olacaktır. Sanayi toplumunun mekanik alt yapısı fiziksel emeği ön plana alırken, bilgi toplumunun bilişim alt yapısı ise zihinsel emeği ön planda tutmaktadır. Sanayi toplumu iş bölümünü ortaya çıkarmışken bilgi toplumunda paylaşım, kullanımla gerçekleşmektedir (13).

Günümüz bilgi toplumunun bir uzantısı olan bilişim teknolojileri; insanlara pek çok yarar

sağlamakla birlikte, aynı zamanda bu teknolojilerin etkili, olumlu ve istenen şekilde kullanılabilmesi için bireylerin yeni beceriler kazanması gerekliliğini de ortaya koymuştur. Son günlerde, örgütler bilgi temelli, bilgiyi üretebilecek ve kullanabilecek nitelikli insan gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bu da bir anlamda kişilerin yetkin kabul edilebilmesi için sürekli gelişen teknolojilere daha iyi adapte olabilmelerini, sürekli gelişerek yenilenen bilgi anlayışına uyum sağlamasını gerekli kılmaktadır. Bilgi toplumunun ileri dönemlerinde nitelikli insan ihtiyacı bilişimsel bilgiye kayarak bu yönde bir ihtiyaç doğuracaktır. Bu da sanayi toplumunun belli bir döneminde yaşanan fabrikalaşma ve bunun sonucunda insan emeğinin ve iş gücünün yok sayılması durumunun bilgi toplumunun ilerleyen dönemlerinde kendini yeniden göstereceği fikrini ortaya çıkarmaktadır.

Bilişim Teknolojileri ve İnternet

Günümüzde sürekli gelişen bilişim teknolojilerinin en temel ürünlerinden biri de bilgisayardır. Bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişme, önceden üretilmiş dev bilgisayarları küçülmesine ve ucuzlamasına sebep olurken; kimi fırsatlarda yaratmıştır. Örneğin; önceden kitlesel ve sınırlı kullanıma acık olan bilgisayarlar bireysel kullanıma açılarak bireylerin teknolojik olanaklardan daha çok yararlanmasına yardımcı olmaktadır.

Bilişim teknolojileri gelişim sürecinde; bu alandaki en kapsamlı değişikliğin 1990'lı yıllardan itibaren görülmeye başlandığı gözlemlenmektedir. Bu yıllarda, başlangıçtaki bilgisayarlara nazaran yeni bilgisayarların hızı ve kapasitesi beklenenin üzerinde bir gelişim göstermiştir. Böylece, önce bilgisayar ağlarından oluşan modeller, sonra da ağların birbirine bağlanması müşteri-sunucu teknolojisinin gelişimi ile ana bilgisayar ve diğer bilgisayar ağları arasındaki bağlantılar, geniş alanlara yayılmış ve tek merkezden idare edilebilen sistemleri ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra; aynı dönemlerde yazılım ve donanım teknolojisi birbirine yakın bir düzeyde gelişim göstermiş; programlama

dilleri, sistem yazılımları, verimlilik araçları ve uygulama yazılımları alanında çok sayıda çözüm ve ürün pazarlara sunulmuştur. Şirketlerin ve kurumların birimlerinin birden fazla coğrafi konuma dağılmış olmaları, uzak birimler arasında iletişimin sağlanması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Böylelikle, iletişim altyapıları ve servisleri de bu ihtiyaca cevap verecek ölçüde gelişim göstermiştir (14).

Günümüzde bilgisayarlar; bankalar ve şirketler, muhasebe, stok kontrol, haberleşme, mühendislik hizmetleri, üretim otomasyonu vb. alanlarda kullanılmaktadır. Bilgisayarların, sağladığı tüm bu kolaylıklar sebebiyle son günlerde toplumsal yaşamın her alanında yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir.

Bilgisayar teknolojisinin, çok hızlı bir gelişim göstermesinin yanı sıra özellikle internetin de keşfedilmesi ve gelişmesi bu iki teknolojinin insan hayatının odak noktası haline gelmesine neden olmuştur. Evde, işyerinde, okulda ve daha birçok alanda bilgisayar ve bunun doğal bir uzantısı olan internet sürekli kullanılmaktadır. İnternet; birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya üzerinde çok yaygın olan ve sürekli gelişip büyüme gösteren bir iletişim ağıdır. Bu teknoloji yardımıyla insanlar; üretilen bilgiyi saklama, paylaşma ve istenilen anda istedikleri bilgiye kolay, hızlı, güvenilir ve ucuz bir şekilde ulaşma imkânına sahip olmaktadır.

Dünya üzerinde, 400 milyon' a yakın bilgisayarda internet bağlantısının mevcut bulunduğu tahmin edilmektedir. İnternete bağlı bir bilgisayar, tek bir kullanıcı tarafından veya birden fazla kullanıcı tarafından kullanılabilir. Günümüzde bilgisayarlar; internet aracılığıyla bilgi aktarımının en kolay ve hızlı yapılabilirdiği araçlar olarak öne çıkmaktadır.

Bilgi çağının en önemli iletişim aracı olarak kabul edilen internet sayesinde birçok insan; sanal mağazalardan alışveriş yapmakta, yeni insanlarla tanışıp arkadaşlıklar kurmakta, bir

konuya dair ihtiyaç duyulan bilgi ve kaynaklara kolaylıkla ulaşabilmekte veya dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olayı anında haber alabilmektedir. Bilişim teknolojileri hem kişilerarası iletişimde büyük değişikliklere neden olmuş hem de istenilen bilgiye ulaşma düzeyinde insan hayatında önemli farklılıklar meydana getirmiştir (14).

Bilişim teknolojilerinin toplumsal yaşam üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerine baktığımızda ise şu etkileri gözlemleyebilmekteyiz:

Olumlu etkiler;

- İnternet ağı aracılığıyla istenilen bilgiye istenilen zamanda ulaşabilmek mümkün olmaktadır. Bu da insanlara hem zaman tasarrufu sağlamakta, hem de bilgiye ulaşım imkânlarını artırarak hayat standartlarını yükseltmektedir.
- İnternet ağı aracılığıyla sahip olunan bilgiler ve paylaşılmak istenen düşünceler, daha geniş kitlelere yayılmaktadır.

Olumsuz etkiler;

- Bilgisayar ve internetin günlük yaşama gittikçe daha fazla indirgenmesi ve bireylere açılması, aile içi ve genel olarak insanlar arası iletişimin azalmasına sebep olmaktadır. Kişiler arası güçlü bağlar bu teknolojilerle aşınmakta ve iletişimsizlik baş göstermektedir.
- Bilgiye ulaşmada hızlilik ve kolaylık sağlayan internet, aynı zamanda insanları tembelleğe sürüklemektedir.
- Kişilerin devamlı bilgisayar başında olması, iletişimsizliğin yanı sıra pek çok sağlık sorununu da beraberinde getirmektedir.
- İnternetin her türlü bilgiyi topluma ve genel kullanıma açması beraberinde etik sorununu da ortaya çıkarmıştır. Sağladığı pek çok faydanın yanı sıra internet; çocuk istismarı, özel hayat kavramının ihlali vb. pek çok soruna da sebep olmaktadır.

İnsanlara, olumlu ve olumsuz etkileri bulunan internetin; yine de günümüz bilgi anlayışında

önemli bir yere sahip olduğu, yadsınamaz bir gerçektir. Günümüz bilgi toplumunun bilgi anlayışının şekillenmesinde etkili olan internetin kullanımında bu anlayışı ortaya çıkaran kişiler içerisinde; öncelikle Google arama motorunun yaratıcıları Sergey Brin ve Larry Page'den bahsetmemiz gerekmektedir. Sergey Mihailovich Brin, Stanford'da doktora yaparken, arkadaşı Larry Page ile birlikte Google arama motorunu yaratmış ve Google şirketini kurmuştur. Hâlen teknoloji başkanı ve yönetim kurulu üyesi olan Sergey Brin, 18,7 milyar dolarlık servetiyle, dünyanın en zengin 100 insanından biridir. Bill Gates, Larry Page ve Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg ile birlikte sadece kendi çabasıyla milyarder olan 4 kişiden biridir. Stanford'da doktora yapan iki öğrenci, Larry Page ve Sergey Brin, Google'ı 1998 yılında kurmuştur. Google, servislerini kendi sitesinden vermektedir; ayrıca, içerik sağlayıcı firmalara özel web arama çözümleri de sunmaktadır. Google, "googol" sözcüğünün üzerinde oynanılmasıyla ortaya çıkmıştır. Edward Kasner adındaki Amerikalı matematikçinin yeğeni Milton Sorotta tarafından üretilmiş olan "googol" sözcüğü 1 ve onun ardından 100 sıfırın gelmesiyle oluşan rakamı belirten matematiksel bir terimdir. Google'ın bu terimi kullanması, şirketin web'deki ve dünyadaki bilgi selini organize etme misyonunu yansıtmaktadır (15). Günümüz bilgi toplumunun bilgi anlayışını şekillendiren bir diğer önemli isim; Bill Gates, Microsoft şirketinin kurucularındandır ve şirket başkanlığı ile başyazılım mimarlığı yapmaktadır. Forbes dergisinin yaptığı bir araştırma sonucunda 2009 yılında dünyanın en zengin kişisi seçilmiştir. Henüz on iki yaşında iken bilişim kurslarına devam eden Gates, şu anda dünyanın en önemli yazılım şirketinin başındadır. Microsoft'un sahibi Bill Gates bu konu ile ilgili şunları ifade etmiştir:

"Networkler bizleri birbirimize çekecek ve yakınlaştıracaktır. Eğer istediğimiz buysa o zaman kendinizi milyonlarca toplumun arasına bırakın. Milyonlarca yenilikleri sayesinde bilgi otoyolları bizlere eğlence ve bilgi yolu ile birbirimize ulaşabilme şansını tamiyacaktır"(16).

Bilgi Toplumunun Geleceği Üzerine Öngörüler

Bilim ve teknolojinin ilerlemesi, kimi bireylere göre dünyada var olan sorunlara etkili bir çözüm getirip kişilerin yaşam standartlarını yükseltecek, kimi bireylere göre de yaşam kalitesini düşürüp birçok problemin doğmasına ve uzun vadede insanlığın yok olmasına neden olacaktır. Gerçekleşen teknolojik ilerlemeler insanların yaşamını oldukça farklılaştırmıştır. Bu farklılaşma içeriğinde geleceğe dair çeşitli olumlu ve olumsuz öngörülerin oluşmasına sebep olmuştur.

- Bu çağda insanların yaşam standartları yükselecek, ekonomik gelişmeler yaşanacak, ülkelerarasındaki sınırlar ortadan kalkarak, yeni değerler ve kavramlar oluşacak ve iş yaşamından eğitime, medyadan devlete kadar pek çok alan etkilenecektir.
- 1980’li yıllardan itibaren hızlı bir değişim sürecine giren dünya; küreselleşme, global bütünleşme veya globalleşme diyebileceğimiz bir dönüşüm süreci geçirmektedir. Ticaret ve sermaye hareketinin serbestleşmesi ile başlayan küreselleşme süreci, iletişim ve bilgisayar teknolojilerinde yaşanan büyük çaplı değişim ve gelişimler sonucu etkisini büyütüştür. Başlangıçta etkisini yalnız ekonomik anlamda gösteren küreselleşme süreci, sosyal ve kültürel alanlara da sıçramıştır. ‘Küreselleşme’ ve ‘bilgi’ kavramları birbirleri ile bağlantılı kavramlardır. Küreselleşmenin etkili olabilmesi, bilgi alt yapısına bağlıdır. Bu bilginin tüm insanlarca elde edilmesi ise bilgi iletişim teknolojilerine bağlıdır.
- Ütopyan bakış açısına göre; bilgi iletişim teknolojileri tüm dünyanın bilgiye ulaşabilmesini sağladıktan sonra bilgi evrimi gerçekleşecek ve ‘bilgi toplum’ları oluşacaktır. Bu toplumlar yeni sosyal değerlere ve sosyal ilişkilere sahip olacaktır. Üretimin verimi artacak, iş olanakları fazla olacaktır. Geri kalmış, geleneksel tarım toplumları bile bu evrim sayesinde post endüstriyel topluma ulaşabilecektir. An-

cak şu noktayı tekrarlamakta fayda vardır ki, bu ütopyan bakış açıları ister geçmiş yıllara ister günümüze ait olsunlar temellerinde yatan en önemli fikir; tüm dünyanın bilgi, iletişim ve teknoloji sayesinde bütünleşeceğidir.

- Bilgi toplumlarında, bilgiye sahip olmanın öneminin en fazla görüldüğü ve getireceği olumlu gelişmelerin üzerinde en fazla konuşulduğu alanlardan biri ekonomidir. Yenilikler yapabilmek ya da yeni icatlar yaratabilmek, şirket karını arttırabilmek için bilgiye ihtiyaç vardır ve bu bilgi ekonomik gelişimin temelinde yer almaktadır. Bu da ortaya yeni bir kavram çıkarmaktadır; ‘bilgi-temelli ekonomi’ ve ‘global ekonomi’.
- Bilgi iletişim teknolojilerinin, bilgi sermayesine olan katkılarının yanı sıra, üretim gelişimine olan katkıları da söz konusudur. Çünkü eğitilmiş iş gücü ve bilgi sermayesi üretimde verimi sağlar. Gerçekten de bakıldığında bilgi sermayesine önem veren finans, medya, elektronik, toptancılık ile uğraşan şirketler Avustralya’nın verimine 1996- 2001 yılları arasında % 1, Amerika’nınkine % 1,3 ve İrlanda’nınkine %0.73 oranlarında katkıda bulunmuştur. Bu durum bilgi iletişim teknolojilerinin ekonomik gelişime ve yönetimine katkılarını ortaya koymaktadır.
- Bilgi iletişim teknolojileri, dev bir global ekonomi yaratmaktadır ve böylece küçük olanlar daha güçlü hale gelebilmektedir. Yeni iş olanakları ve çeşitleri doğmakta, her alanda yeni fırsatlara ve girişimlere olanak tanıyan yeni bir toplum yapısı şekillenmektedir (16).

Gelişen bilişim teknolojilerinin dünyada var olan mevcut sorunları daha da derinleştirip kötü bir duruma sokacağı üzerinde duran olumsuz öngörüler de bulunmaktadır. Bu olumsuz öngörüler, şu şekilde sıralanabilir:

- Distopyan bakış açısının en önemli öngörüsü; bilişim teknolojilerinin sürekli bir ilerleme göstermesi ile gelişmiş ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin arasındaki

ekonomik, kültürel vb. birçok alanda uçurumun her geçen gün daha da artmasına neden olacağı düşüncesidir. Bir ülkenin bilgi çağına ulaşabilmesi için bilgi üretmesi, depolaması, işlemesi gibi bilgiyi değerlendirmesini sağlayabilecek yeterli altyapıya sahip olması gerekmektedir. Gelişmiş ülkeler, gerekli olan bilgiye ulaşmak için bütçelerinden önemli bir payı ar-ge çalışmalarına ayırırken az gelişmiş yahut gelişmekte olan ülkeler bu konuda oldukça zorlanmaktadırlar. Bu da zaman içerisinde ülkeler arasındaki gelişmişlik farkının daha da açılmasına neden olacaktır.

- Birçok ülkede kitle iletişim araçlarının belli sermaye gruplarının elinde toplandığı görülmektedir. Kamuoyu oluşumunda oldukça etkili olabilen bu araçların, belli gruplara hizmet etmelerine neden olmakta ve birçok kişinin seslerini duyurmalarına engel teşkil etmektedir. Bu durum küresel ölçekte düşünüldüğünde ise, bu araçların belli ülkelerin güdümünde işlediği, bu ülkelerin politikalarını ve kültürlerini diğer ülkelere taşıdıkları gözlemlenmektedir.
- Distopyan görüşe göre; bilgi toplumu, bilişim devrimini başlatan ve yönetenlerin çıkarlarına hizmet etmektedir. Çünkü bilişim teknolojileri tek merkezden yönlendirilen bir eğlence pazarının doğmasına yol açmaktadır. Bu olgu, insanların birbirleriyle olan iletişimini azaltmakta ve kültürel gelişimlerinin hızla yok olmasına sebep olmaktadır.
- Bilişim teknolojisindeki bu gelişmeler farklı kültürel oluşumlara imkân vermemekte, aksine dünya üzerinde tek bir kültürün oluşumuna neden olmaktadır. Bu da insanların tek bir stereotipin içine girmelerini sağlamaktadır. Böylelikle birbirinden uzaklaşmış fakat aynı tarzda yaşam sürdüren insanlar giderek yalnızlaşmaktadır.
- Bilgi iletişim teknolojileri çağımızdaki savaşların oldukça kritik öğeleri durumuna gelmiştir. Bu teknolojilerin gelişmesiyle çıkabilecek savaşlar bilgi savaşlarına dönüşmektedir. Bilgi savaşları, savaş sıra-

sında hem düşmanı zayıflatmak hem de düşman sayılan ülkenin geliştirdiği teknolojileri yok etmek için kullanılabilir. Bu durum akıllara Albert Einstein'ın sözünü getirmektedir: "Üçüncü Dünya Savaşı'nda ne kullanılacağını bilmiyorum ama Dördüncü Dünya Savaşı'nda taşlar ve sopalar kullanılacak." demiştir.

- Bilgi çağının ortaya çıkardığı en önemli sorunlardan biriye etik problemidir. İnternet aracılığıyla gerçekleşen alışverişlerde bireylerin kredi kart bilgilerinin çalınması ya da, yine internet üzerinden yapılan işlemlere yönelik şifrelerin kırılması, bilgisayarlardaki bilgilerin çalınması gibi daha birçok şey internetin sebep olduğu güvenlik sorunlarından bazılarıdır. Özgürlük alanı çok geniş olan internette şiddet içerikli sitelerin bulunması, uyuşturucu ticareti, kadın satıcılığı, fikri mülkiyet haklarının ihlali gibi daha birçok yasadışı işlemlerin gerçekleşmesi söz konusudur. Bu nedenle, internet üzerinde bir denetim ve kontrol mekanizmasının bulunması gerekmektedir. Ancak günümüzde yaşanan sorunlar göz önüne alındığında gerekli olan denetimin mümkün olmadığı söylenebilir (14).

Sonuç

Günümüz bilgi toplumu; gerek toplum tipinde gerek bilgi anlayışında sürekli bir değişim ve gelişimin bir sonucu olarak bugünkü halini almıştır. Bu değişimler toplumları ilk olarak tarım toplumlarına, daha sonra sanayi toplumlarına, günümüzde ise bilgi toplumuna ulaştırmıştır. Bilgi kavramı ise; teknolojik gelişmelerin yaşandığı 21.yy.' in tartışma konusu olmaktan ziyade, varoluştan bugüne tüm insanlığın cevabını aradığı bir soru olarak gözlemlenmektedir. Geçmişin günümüze temel olduğundan hareketle, bir bakıma ilk çağlardan beri düşünürlerin bilgi anlayışının günümüz bilgi toplumuna dayanak oluşturduğu söylenebilir. Değişen toplum yapısı ve düşünce sistemi sebebiyle; bilginin kaynağı ve temeli sorununun araştırılması yerine günümüzde,

mevcut bilgiye olabilecek en hızlı ve istenen şekilde ulaşabilme önem kazanmıştır.

Bilişim teknolojilerinde ve internette yaşanan gelişmeler, iletişimde ve bilgiye ulaşmada daha önce hayal edilemeyecek bir hızlılığa olanak tanımaktadır. Bu oluşumların olumlu ve olumsuz pek çok etkileri olmakla birlikte, geleceğin toplumunu da bu teknolojilerin oluşturması veya temel olması öngörülmektedir. İletişimsizliğe sebep olması, kimi etik problemleri doğurması vb. topluma olumsuz etkilerinin yanında internet, istenen bilgiye istenildiği anda ulaşılmasını sağlayan bir araç olarak günümüz bilgi toplumunda öne çıkmaktadır. Günümüz bilişim teknolojileri, evrensel anlamda bir bilgi anlayışını da meydana getirmiştir. Bilgi toplumu oluşturan teknolojilerin olumsuz etkilerinin toplumsal ve bireysel bazdaki etkilerini önleyebilmek için; toplumlar kültürel farklılıklarını özümseyerek sürdürebilmeli, etik problemlerden doğan kimi sorunları engelleyebilmek için gerektiği noktalarda kısıtlandırmaya gidilmeli ve bu teknolojilerin toplumun tüm katmanlarına ulaşımı sağlanmalıdır. Antik çağlardan günümüze değin değişimlerle bugüne ulaşan bilgi mirası, gelecek toplumlara da değişim ve gelişimlerle sunulmalıdır.

Kaynaklar

- [1] Gökberk, M. (1999). Felsefe tarihi (11. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi
- [2] Cevizci, A. (2001). Ortaçağ felsefesi tarihi. Bursa: Asa Yayınları
- [3] Felsefe tarihi sayfaları. (b.t.). 31 Ekim 2009, <http://felsefetarihi.net/ronesans.htm>
- [4] Denk, A (1997). Düşünceler ve gerekçeler, felsefe yazıları 1. İstanbul: Göçebe Yayınları
- [5] Özlem, D. (2003). Felsefe ve doğa bilimleri (3. baskı). İstanbul: İnkılâp Kitapevi.

[6] Copleston F. (2000). (4. baskı). Felsefe tarihi, çağdaş felsefe tarihi, Hegel (A.Yardımlı, Çev.).İstanbul: İdea Yayınevi

[7] Chaix, J. ve Ruy (2000). Nietzsche yaşamı ve felsefesi (1. baskı). (L. Çinlemez ve N. B. Serveryan, Çev.). İstanbul: Çiviyazıları Yayıncılık

[8] 20. yüzyıl filozofları (b.t.). 3 Kasım 2009, <http://felsefeekibi.com>

[9] Jean Paul Sartre. (b.t.). 3 Kasım 2009, <http://felsefetarihi.net/sartre.htm>

[10] Jean Baudrillard. (b.t.). 3 Kasım 2009, <http://felsefetarihi.net/bodrillard.htm>

[11] Torun, İ. (2003). Endüstri toplumunun oluşmasında etkili olan iktisadi ve sına-i faktörler. İktisadi ve idari bilimler dergisi, cilt 4, sayı 1.

[12] Aktan, C. Can ve Tunç, M. (1998). Bilgi toplumunun doğuşu ve gelişimi. Ankara: Yeni Türkiye Dergisi.

[13] Erkan, H (1997). Bilgi toplumu ve ekonomik gelişme (3.baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

[14] Vural Akıncı, B. ve Bakır, U. (2007). Distopyan perspektiften bilgi iletişim teknolojileri ve insanlığın geleceği. Selçuk İletişim, 5, 1.

[15] Google yönetim takımı. (b.t.). 5 Kasım 2009, <http://www.google.com.tr/intl/tr/management.html>

[16] Vural Akıncı, B. ve Sabuncuoğlu, A. (2008). Bilgi iletişim teknolojileri ve ütopyan bakış açısı. Selçuk İletişim, 5, 3.